

N:o 42.

Ank. till Riksd. Kansli den 6 Maj 1873, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864.

Omförmälda Kongl. Förordning innehåller i de tre första momenten af 9 § följande stadganden:

»1 mom. Å jord, som från hemman eller lägenhet afsöndras, skall årlig afgäld läggas i spanmål eller annan lämplig räntepersedel; och må den afgäld ej vara mindre, än att den motsvarar hvad af hela hemmanets eller lägenhetens räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper.

2 mom. Afhandling rörande jordafsöndring skall ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som har att tillse, huruvida den i afseende å afsöndringens storlek är med denna förordning öfverensstämmande, samt pröfva den öfverenskomna afgälden, och densamma, der den befinnes tillräcklig, fastställa, men, i annat fall, högre lämplig afgift bestämma.

3 mom. Innan ärendet af Konungens Befallningshafvande afgöres, må icke allenast, der så nödigt finnes, kronobetjeningen höras, utan äfven yttrande af landtmätare inhemtas, om sådant, med hänsigt till afsön-

dringens betydighet eller andra förhållanden, pröfvas vara af behovet påkalladt.»

Herr *P. Staaff* har uti en inom Andra Kammaren väckt, till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 174) anmärkt, att stadgandet i mom. 2 i många fall vore öfverflödigt, alltid föranledde kostnad och kunde åstadkomma orättvis beskattning. Ofta vore den öfverenskomna årliga afgälden billig och rättvis; då vore en inblandning å statens sida öfverflödig. Staten uttoge sina bestämda skatter af hemmanet utan afseende derå att dess jord eges eller brukas af en eller flera personer, hvarom ock 13 § i förordningen innehölle särskild bestämmelse, och kunde alltså icke förlora sin rätt, äfven om afgälden ej vore tillräcklig. Skulle afgälden vara så låg, att hemmanet, hvarifrån afsöndringen skett, derigenom råkade i ödesmål, finge staten då ingripa och genom sina tjenstemän enligt redan gifna författningar söka rättelse. Afgälden kunde följaktligen vara antingen för låg eller för hög, staten lede dock derigenom ingen skada, och för öfrigt hade staten här åtagit eller tillvällat sig ett aldrig äskadt förmynderskap för ena parten, hemmanet, men icke för den andra, den afsöndrade lägenheten. Afgälden kunde möjligen hafva blifvit så högt föreskrifven, att den afsöndrade lägenheten derigenom råkade i ödesmål, men häremot vore icke någon kontroll stadgad. Den föreskrifna pröfningen föranledde alltid kostnad. Ansökning i ämnet med afskrift af den upprättade afhandlingen skulle till Konungens Befallningshafvande ingifvas, denna ansökning förses med resolution, i flesta fall att landtmätare, kronofogde och häradsskrifvare skulle inkomma med yttrande om afgäldens tillräcklighet och derefter meddelas utslag. Lösen för resolution, utslag och betyg, ej sällan äfven ersättning för nödig befunnen mätning och gradering eller uppskattning, kommissionsarvoden eller ock kostnad för särskilda resor uppginge mången gång till vida högre belopp än flera års sammanräknade afgälder. Sjelfva beskattningen eller afgäldsbestämmelsen kunde, oaktadt alla dessa besvär och kostnader, hvilka i och för sig vore en beskattning ingalunda ringa i förhållande till den afsöndrade lägenhetens mången gång obetydliga värde, ej sällan blifva orättvis. Vid afgäldens pröfning måste ett, låt vara flera, års utgifter uppskattas i penningar och summan fördelas på hela hemmanets jorduppskattning, att derigenom måtte utrönas, huru den förhölle sig till den afsöndrade lägenhetens uppskattade egovälde. Här uppstode många svårigheter, att ej säga omöjligheter, att träffa det rätta. En mängd in natura prestationer förekomme, såsom vägunderhåll, byggnad af allmänna hus; under en vinter kunde vägunderhållet kosta tio gånger mera än under en annan; sommarvägarne fordrade under en regnig sommar långt flera

dagsverken än under en torr; kyrko-, presthus- och skolhusbyggnader inträffade under några år, under andra icke; kronoskjuts, inqvartering vore i krigstid mångfaldigt svårare att utgöra än under fredstid, och mera dylikt; allt detta skulle likväl uträknas till en bestämd penningesumma och denna utgöra grunden för den beskattning, som skulle gälla för all framtid. Svårigheten ökades deraf, att en del skatter försvunne: bränvinsskatt af jord, salpetergård, passevolans; en del underlättades: såsom rotering; en del tillkomme: folkskoleafgifter, skolhusbyggnader o. s. v. Härtill komme svårigheten att bestämma ett rättvist förhållande emellan uppskattad in- och afrotningsjord, en svårighet hvars lösning mången gång måste öfverlemnas åt personer, som i detta hänseende saknade erforderlig erfarenhet. På grund häraf och då den rättelse i afseende på afsöndringens storlek, som annan egare af stamhemmanet, än den som upplåtit, kunde påfordra, när som helst och oberoende af ifrågavarande stadganden stode att vinna, har motionären föreslagit, det måtte Riksdagen hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utfärdandet af en författning, hvarigenom stadgas, att andra och tredje mom. af 9 § i Kongl. Maj:ts förnyade förordning angående grunderna för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864 skola erhålla följande förändrade lydelse:

2 mom. I fall af tvist bestämme på anmodan af jordegare eller afsöndringsinnehafvare Konungens Befallningshafvande afgäldens belopp.

3 mom. Innan sålunda inkommet ärende af Konungens Befallningshafvande afgöres, må icke allenast — — — — —
— — — (i öfrigt lika med författningen).»

I hufvudsaken delar Utskottet de af motionären uttalade åsigter. Fördelarne af den pröfning i ifrågavarande hänseende, som efter nu gällande lag åligger Konungens Befallningshafvande att på förhand verkställa, äro allt för ringa, för att kunna uppväga de kostnader och olägenheter, hvilka motionären framhållit såsom förknippade med tillämpningen af denna lag. Det är klart, att omförmälda preliminära pröfning blir obehöfelig i alla de fall, då aftalet kontrahenterna emellan öfverensstämmer med lagens fordringar i fråga om afsöndringens storlek och den årliga afgäldens belopp. Är afsöndringen större, än lagen medgifver, synes det lämpligen böra ankomma på vederbörande egare af stamhemmanet att i laga ordning härutinnan söka rättelse. Preventiva åtgärder synas här kunna undvaras lika väl som då fråga är om hemmansklyfning och besutenhet, i afseende hvarå sådana åtgärder icke äro föreskrifna. Och hvad angår bestämmandet af afgäldens belopp torde Konungens Befallningshafvandes mellankomst icke erfordras i annat fall än då tvist derom uppstår.

På

På grund häraf hemställer Utskottet, att Riksdagen — med uttalande af den åsigt att den enligt 2 mom. 9 § i Kongl. förordningen den 6 Augusti 1864 på Konungens Befallningshafvande ankommande pröfning af såväl jordafsöndrings storlek som ock beloppet af den derå belöpande afgäld icke erfordras, med mindre egaren eller innehafvaren af det hemman eller den lägenhet, hvarifrån afsöndringen skett, eller ock afsöndringsinnehafvaren den påkallar — måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes utfärda författning om den ändring i nämnda förordning, som häraf föranledes.

Stockholm den 6 Maj 1873.

På Utskottets vägnar:

H. G. von Gegerfelt.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*;

af Herr Friherre *Wrede*: »Utan att anföra något emot den genom lagstiftningen och sednast i Kongl. förordningen den 6 Augusti 1864 bestämda gräns eller norm för jordstyckning, har motionären dock ansett, att föreskriften derom att hvarje aftal om jordafsöndring från hemman skall till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingifvas för pröfning huruvida afsöndringen i afseende å vidlådande afgäld och rymd öfverensstämmer med författningen, bör ändras derhän, att någon sådan pröfning ej skulle ega rum utan vid uppkommen tvist vederbörande emellan, då Kongl. Maj:ts Befallningshafvande borde på anmodan af jordegare eller afsöndringsinnehafvare bestämma afgäldens belopp. Såsom motiv för den äskade lagförändringen anför motionären, att pröfningen af hvarje afsöndrings författningensenlighet vore öfverflödig i de fall, då den af

kontrahenterne sjelfve utsatta afgäld funnes billig och rättvis samt föranledde alltid kostnad och mången gång orättvis beskattning; men det synes härvid ej vara uppmärksamadt att, om dessa felaktigheter nu förefinnas, de äfven, åtminstone hvad kostnad och orättvis beskattning angår, lika hotande qvarstå för de fall, i hvilka, enligt motionärens mening, författningen skulle fortfarande tillämpas. Endast genom upphäfvande af hela författningen lærer motionärens syfte kunna rätt vinnas, men genom bifall till hans nu framställda förslag, äfven i den drägt det genom Utskottets betänkande erhållit, skulle enligt mitt förmenande olagliga afsöndringar blott bättre främjas och således i samma mån anledningarne ökas till sådana oredor och tvister, man genom författningen velat förekomma.

Till den af Utskottet förordade lagförändring har jag således ansett mig ej kunna bidra, utan får för min del vördsamt hemställa om afslag å såväl motionen som ock Utskottets betänkande».

Herrar Friherre *Nordenfalk*, *Holmberg*; och *Caspersson* hafva begärt få antecknadt, att de i ärendets behandling inom Utskottet icke deltagit.